

Årsrapport 2019 for internrevisjon i rettssubjektet Den norske kirke

«Etablering og bygging av internrevisjon i Den norske kirke»

1. Bakgrunn

Internrevisjon (IR) er i 2019 blitt ledet og gjennomført ved avtalen med KPMG ved Magnus Digernes og fra 23. september av fast ansatt internrevisor Magne Pedersen. Årsplanen for 2019 ble godkjent av Direktør for Kirkerådet. Denne årsrapporten beskriver virksomheten til IR i revisjonsåret 2019. Det skrives egen årsmelding for Kontrollutvalgets virksomhet til kirkemøtet. For oversiktens skyld er også aktiviteter for Kontrollutvalget tatt inn i denne årsrapporten.

Årsrapporten for 2019 for internrevisjon gis en mer kortfattet form enn i «et normalår» da fast internrevisor kom på plass 23. september 2019.

2. Myndighet og ansvar

IR skal gjennomføre internrevisjon innenfor den virksomhet som omfattes av rettssubjektet Den norske kirke (DnK). IR utøver internrevisjon i henhold til etiske regler og standarder for profesjonell utøvelse av internrevisjon utgitt av «The Institute of Internal Auditors» (IIA)/Norges Interne Revisorerers Forening (NIRF). Instruks for internrevisor er fastsatt av Direktør Kirkerådet 8. oktober 2018.

3. Årsrapportens formål og IR sitt bidrag til måloppnåelse

Det følger av IR sin instruks at det skal foretas periodisk rapportering av resultater fra internrevisjonsarbeidet til Direktør. Årsrapportens formål er å gi en oversikt over konklusjonene fra årets revisjonsprosjekter og status på implementering av gitte anbefalinger. Formålet er også å gi generelle observasjoner om styring og kontroll i DnK. Årsrapporten beskriver også IR sitt ressursgrunnlag og utvikling i året som har gått.

Internrevisjonen skal bidra til måloppnåelse i DnK gjennom to hovedaktiviteter; revisjoner etter en risikobasert årsplan og rådgivningsoppdrag for Direktør og andre i ledelsen.

IR skal bidra til at virksomheten når sine målsetninger ved å benytte en systematisk og strukturert metode for å evaluere effektiviteten og hensiktsmessigheten av DnK sine prosesser for virksomhetsstyring, risikostyring og intern kontroll. IR skal tilføre en merverdi ved å avgi en objektiv og relevant bekreftelse, samt gi vurderinger og anbefalinger som skal medvirke til forsvarlig og effektiv drift og støtte de operative leveranser fra Den norske kirke.

4.Årlig uttalelse med generelle observasjoner for 2019

IR sine generelle observasjoner omfatter temaene virksomhetsstyring («governance»), risikostyring og intern kontroll. Uttalelsen bygger på tre hovedkilder:

1. Tilgjengelig dokumentasjon av Den norske kirkes styring og kontroll herunder systemer for intern kontroll og saker i Kirkerådet, Kontrollutvalget og Kirkemøte
2. IR sine revisjoner og rådgivningsoppdrag inklusive tidligere revisjoner fra KPMG
3. Rapporter og annen informasjon innhentet fra andre bekreftelses- og kontrollaktører

Virksomhetsstyring

DnK har etablert flere strukturer og prosesser for virksomhetsstyring som er hensiktsmessige for å nå mål. Plan-mål- og risikostyring er etablert etter statlig modell. Kirkerådet ble i 2019 omorganisert og flere nye funksjoner er kommet på plass herunder fast ansatt internrevisor.

Rekruttering av personer til prestetjeneste og andre oppgaver lokalt i Sokn/bispedømmer er en utfordring på grunn av mangel på kvalifiserte søkere. Temaet er også omtalt i ROS analysen for 2019. Det er etablert et rekrutteringsprosjekt som iverksetter ulike tiltak for å styrke rekrutteringen og dekke opp vakante stillinger.

IKT infrastruktur omfatter Kirkerådet og bispedømmer. IT-governance er et område med prosesser som er under utvikling og herunder forbedringer knyttet til prosesser for IT sikkerhet og IT kontinuitet. Infrastruktur og avtaler for IKT området er under etablering. Driften av IKT systemer er utkontraktert til Kirkepartner AS som er et datterselskap av Kirkerådet og fellesråd.

Overordnet styring og koordinering mellom Kirkerådet, Kontrollutvalget og internrevisjonen er under etablering og vil finne en hensiktsmessig struktur i 2020.

Risikostyring

Formelle strukturer og prosess for risikostyring er etablert som en del av plan- og budsjettarbeidet. Det er IR sin vurdering at det ligger et forbedringspotensial knyttet til sterkere grad av integrering mellom budsjett, plan og risikostyring og avstemming av risikoer i forhold til bispedømmenes risikovurderinger. Det brukes i liten grad verktøy for å holde en samlet oversikt over risikoer (risikounivers) som identifiseres. Prosesser for risikostyring og plan- og budsjettstyring bør integreres og gå «hånd i hånd» for å gi maksimal merverdi og sikre best mulig styring og kontroll.

Intern kontroll

Internkontroll er definert som en prosess som er igangsatt og gjennomført av virksomhetens styre, ledelse og øvrige ansatte, og som er utformet for å gi rimelig sikkerhet vedrørende måloppnåelse innen følgende områder:

- Målrettet og kostnadseffektiv drift
- Pålitelig ekstern regnskapsrapportering

- Overholdelse av gjeldende lover og regler

Innen målkategorien målrettet og kostnadseffektiv drift, anser IR at det er etablert flere kontrollprosesser som er hensiktsmessige. Personvernombud er på plass for å sikre system og etterlevelse av regler for personvern (GDPR).

Innen målkategorien etterlevelse av gjeldende lover og regler er det IR sin oppfatning at det er etablert kontrolltiltak og at de er basert på hensiktsmessige vurderinger av risiko i virksomheten. Likefullt er det områder som er krevende knyttet til endringer i personvernlovgivningen fra mai 2018 hvor det pågår et omfattende arbeid for å sikre etterlevelse.

5.Samarbeid med interne og eksterne kontroll- og revisjonsenheter

Ekstern revisor

Det er ekstern revisor EY som har hovedansvar for kontroll og bekreftelse av regnskaper til Den norske kirke. Det er gjennomført et møte hvor EY ga innspill til risikovurderinger og årsplanen for internrevisjon 2020. Dialog og koordinering med ekstern revisor fungerer tilfredsstillende.

Eksterne kontrollaktiviteter fra offentlige myndigheter

DnK er gjenstand for en betydelig grad av tilsyns- og kontrollvirksomhet fra offentlig myndigheter knyttet til f.eks. arbeidsmiljø (HMS) fra Arbeidstilsynet og personopplysninger fra Datatilsynet. IR har deltatt i dialogen vedrørende en klage til Datatilsynet.

Interne kontrollaktiviteter

IR har et meget godt samarbeid og koordinering med personvernombudet i DnK. Tilsvarende har IR et meget godt samarbeid og koordinering med forvaltningssjef, økonomisjef, leder for IT utvikling og juridisk seksjon som ivaretar viktige roller og funksjoner med både styring og kontroll.

IR vil fortsette å videreutvikle samarbeidet med interne og eksterne aktører i den hensikt å bidra til å sikre at DnK sine kontroll- og revisjonstiltak får best mulig effekt, unngå unødig dobbeltarbeid ved å bygge på hverandres arbeid og redusere belastningen for de reviderte enheter.

Kontrollutvalget

IR bisto med å finne ny sekretær til kontrollutvalget. Det ble gjort avtale med Deloitte hvor bistand er gitt av en advokatfullmektig til gjennomføring av to møter i 2019. IR er godt fornøyd med bistanden som er gitt og som også fortsetter i to møter i 2020. IR har også gitt betydelig bistand til kontrollutvalget ved saksforberedelser, gjennomføring av to møter og etterarbeid 4. kvartal 2019. Det har vært gjennomført presentasjon av IR sin rolle og ansvar som en ny funksjon i DnK og diskusjoner om hvordan funksjonen skal legges inn og synkroniseres med kontrollutvalget.

6.Mål- og risikostyring i Internrevisjon

Generelt

DEN NORSKE KIRKE

Det er risiko for at internrevisjonen ikke evner å levere revisjoner av høy kvalitet tilpasset brukerne, ikke evner å prioritere samarbeid og få til effektiv kommunikasjon og risiko for at anbefalinger ikke følges opp slik at ønsket effekt ikke blir realisert. Det er under etablering tiltak for å motvirke eller redusere identifiserte risikoer ved å tilstrebe god intern balanse mellom revisjonsfaglig og virksomhetsrelatert kompetanse, og bygge opp en fast revisjonsvirksomhet for internrevisor.

Revisjonsdekning og oppfølging

Til sammen 5 ulike enheter ble besøkt i revisjoner i 2019 noe som gir en revisjonssyklus på anslagsvis 2,5 år, noe som anses å være akseptabelt. Både proster og prester ble intervjuet i flere revisjoner.

Det er foretatt en oppfølging av gitte anbefalinger knyttet til revisjonene av Lønn og HMS. Det legges opp til som et prinsipp at tiltak fra ledelsen påføres revisjonsrapporten før fremleggelse i kontrollutvalget. Det er ikke foretatt en vurdering av effekten av gitte tiltak etter anbefaling. IR vil se nærmere på dette i 2020 for å sikre best mulig effekt av gitte anbefalinger.

Evaluering av internrevisjonen

Det sendes rutinemessig ut evalueringsskjema ved gjennomføring av større revisjonsoppgaver. Tilbakemelding fra reviderte enheter har vært positive og flere har gitt uttrykk for at dette ga merverdi i styringen av egen virksomhet. En enhet pekte på at man er «veldig godt fornøyd med hele prosessen». Dette tyder på at IR har vært et positivt innslag i enheten og har styrket ledelsens intern kontroll og styring ved besøket.

Da IR ble ansatt så sent som 23. september 2019, er det ikke gjennomført en årlig evaluering av alle gjennomførte revisjoner, noe som vil gjennomføres for 2020. IR vurderer hvert år i årsplanen hva som er best mulig mix av ulike revisjoner og som gir høyest merverdi for DnK. Å være på riktig sted til riktig tid med en god revisjonsagenda er ikke noe man kan regne seg frem til matematisk. Samlet sett vil gode evalueringer og planprosess styrke bestillerfunksjonen og sikre best mulig merverdi av leverte tjenester fra IR.

Bemanning og økonomi

Stillingen som internrevisor ble besatt fra 23. september 2019. Det er innhentet bistand fra en seniorrådgiver i staben til Direktøren ved kontroll av oppfølgingen av vedtak fra kirkemøtet 2019. Samlet internt timeforbruk anslås til 520 timer i 2019.

Konsulenttjenester

Det er inngått en rammeavtale med KPMG om bistand ved internrevisjon m.v. Det ble foretatt et avrop til avtalen hvor KPMG ba bistand ved fagekspertise til HMS revisjonen i 4. kvartal 2019. Samlet bistand fra KPMG vil ligge på i underkant av 200 timer til HMS revisjonen. IR er meget godt fornøyd med bistanden som er gitt. Et blandet revisjonsteam var en god løsning både mht. kapasitet og kompetanse. Kontrakten med KPMG ble signert 19. april 2018 og har en varighet på 3 år med to ganger opsjoner til forlengelse med ett år.

IR har denne muligheten til å innhente spesialkompetanse og mannskap da IR ikke er dimensjonert for å dekke alle fagområder, f.eks. IT revisjon som krever personell med spesialutdannelse (CISA sertifisering) og relevant erfaring. Revisjoner krever også i mange tilfeller et revisjonsteam på to personer til forsvarlig gjennomføring av intervjuer og samtaler som f.eks. i HMS revisjonen.

Rapportering i 2019

IR har foretatt rapportering til Direktør Kirkerådet, forvaltningssjef og kontrollutvalget. Det er også foretatt tilbakemeldinger til reviderte enheter i HMS revisjonen, dvs. Oslo bispedømme, Bjørgvin bispedømme og Kirkerådet.

7. Plan for kvalitetssikring og kontinuerlig forbedring herunder kompetanseutvikling

Kvalitetssikring av revisjonsrapporter

IR har startet med å utarbeide en plan for kvalitetssikring og kontinuerlig forbedring som gir en oversikt over rutiner og tiltak som er iverksatt i det løpende arbeidet med kontinuerlig forbedring herunder kompetanseutvikling.

Kvalitetssikring er meget viktig for å unngå feil og misforståelser i rapporter fra IR. Revisjonsrapporter skal inneholde en korrekt fremstilling av fakta. Løpende kvalitetssikring er gjort på flere måter. KPMG har fått enkelte utkast til gjennomlesing og kommentar. Alle reviderte enheter får utkast til gjennomlesing og kommentar i hver revisjon.

Kontinuerlig forbedring

Internasjonale standarder innenfor revisjon krever at det er etablert program for kvalitetssikring og forbedring i revisjonsenhetene som omfatter både interne og eksterne evalueringer.

Internrevisjonen ser det som viktig at erfaringer ivaretas slik at forbedring er basert på kunnskap som er fremkommet under planlegging og gjennomføring av revisjoner. Det å skape kultur for kontinuerlig forbedring er viktig for at funksjonen til enhver tid skal være relevant innenfor revisjon og rådgivningstjenester. Relevant kompetanseutvikling som omtales under vil være sentralt i denne sammenheng.

Kompetanseutvikling

Internrevisor deltar på ulike kurs og seminarer i regi av Norges Interne Revisorers Forening (NIRF) og ISACA som er foreningen for IT revisjoner, for å være faglig oppdatert. Det gis vedlikeholdspoeng ved deltagelse på kurs og seminarer og for å beholde tittel som diplomert internrevisor er det nødvendig å oppnå 20 poeng pr år. Vedlikehold av kompetanse og kunnskap er også viktig i forhold til å ivareta en kontinuerlig forbedring og utvikling av internrevisjonen. Internrevisor har prioritert å bygge kompetanse om virksomheten til DnK. IR har bygget opp kompetanse ved gjennomføring av HMS revisjonen siste kvartal 2019.

8.Revisjonsaktiviteter

Revisjoner påbegynt i 2018 og avsluttet i 2019

2/2018 Internkontroll

Kontrollutvalget identifiserte i 2017 internkontroll som et av to områder hvor det var behov for forvaltningsrevisjon. Dette var basert på en ROS-analyse fra november 2017. Etter avtale med Kontrollutvalget i juni 2018 skulle internrevisjonen gjennomføre forvaltningsrevisjonen på området internkontroll. Kontrollutvalget beskriver at revisjonen skal foreta en gjennomgang av hvilke systemer Kirkerådet har etablert for å sikre korrekt og tilstrekkelig rapportering, etterlevelse av lover, regler og vedtak og at Kirkerådet når de mål som er satt for den finansielle styringen.

Revisjonen er basert på følgende overordnede problemstillinger;

Er det etablert hensiktsmessig og tilstrekkelig styrings- og kontrollmiljø?

I hvor stor grad bygger dagens system for internkontroll på risikovurderinger?

I hvilken grad er det sammenheng mellom risikovurderinger og valgte kontrolltiltak?

I hvilken grad er kontrolltiltak hensiktsmessig utformet og implementert?

I hvilken grad er oppfølgingen av internkontrollen hensiktsmessig og effektivt utformet?

Revisjonen inkluderte samtaler med personer fra Borg Bispedømme, Hamar bispedømme, Hålogaland bispedømme og Kirkerådet.

Konklusjonen er at Kirkerådet har startet opp forbedringer av internkontrollen, men det er behov for å utvikle en systematisk og helhetlig tilnærming i arbeidet. Det er gitt fem anbefalinger som er fulgt opp av forvaltningsavdelingen i 2019. Enkelte tiltak følges opp videre etter planen i 2020.

Revisjoner gjennomført i 2019

F2 Oppfølging av vedtak fra Kirkemøte 2019

Kirkemøtet i 2019 fattet vedtak som skal følges opp av Kirkerådet. Kontrollutvalget foretar årlig en gjennomgang av oppfølgingen av vedtakene og rapporterer til Kirkemøte.

Formålet var å foreta en gjennomgang av oppfølgingen av vedtakene fra Kirkemøtet 2019 og gjøre en vurdering av om det er forhold som kan medføre kritikk av Kirkerådets gjennomføring av Kirkemøtets vedtak. Kirkerådets sekretariat og IR har foretatt en gjennomgang av dokumenter og vedtak fra Kirkemøtet 2019. Det har vært foretatt en gjennomgang av oppfølgingen av hvert vedtak med spørsmål og avklaringer. Kirkerådets sekretariat laget på basis av en oppfølging internt i sekretariatet en orientering og IR gjorde sine vurderinger og anbefaling.

Kirkemøtet 2019 behandlet 16 saker. Tre av sakene, godkjenning av innkalling og sakliste (KM1/19), Kontrollutvalgets rapport om Kirkerådets oppfølging av Kirkemøtets vedtak (KM2/19) og

orienteringssakene (KM 4/19), trenger ikke oppfølging. De resterende sakene trenger oppfølging av forskjellig karakter. Noen skal følges opp ved å oppdatere lovsamlingen, andre med ulike kunngjøringer, mens andre vedtak kan ha et lengre oppfølgingsperspektiv enn ett år.

IR anser på basis av foretatte kontrollhandlinger at Kirkerådet har foretatt en oppfølging av vedtakene etter deres innhold og forutsetninger fra Kirkemøtet 2019. Konklusjonen var at internrevisjonen ikke har gjort funn som medfører kritikk av Kirkerådets gjennomføring av Kirkemøtets vedtak. Anbefalingen fra internrevisjonen til vedtak fra kontrollutvalget var derfor at det ikke er gjort funn som medfører kritikk av Kirkerådets gjennomføring av Kirkemøtets vedtak.

1/2019 Misligheter

Formål med internrevisjonsprosjektet er gjennom en workshop å kartlegge om Dnk har risikohendelser som medfører høy risiko for misligheter og å foreta data- og dokumentanalyser for å avdekke hvorvidt de identifiserte hendelsene har funnet sted. Mislighetsworkshop ble gjennomført 12. februar 2019.

Revisjonen har gjennomført dataanalyser for å identifisere eventuelle røde flagg som kan indikere misligheter. Deretter er det innhentet dokumentasjon knyttet til enkelte personer eller transaksjoner for å foreta en nærmere vurdering av hvorvidt det har blitt begått uregelmessigheter eller misligheter. Det er innhentet og analysert følgende data:

- Utbetaling av tilleggslønn for utrykninger per person i 2018 (vanlig sats og forhøyet sats)
- Utbetaling av kjøregodtgjørelse per person i perioden 2017-2019
- Alle tildelingsbrev som viser hvor mye midler Dnk har mottatt fra ulike bidragsytere, og til hvilken bankkonto
- Alle tilskuddsbrev som viser hvor mye midler Dnk har ytet til ulike mottakere, og til hvilken bankkonto
- Oversikt over samtlige ansatte i Dnk, inkludert deres bankkontonummer og hjemmeadresse i 2017 og 2018
- Oversikt over samtlige leverandører til Dnk, inkludert deres bankkontonummer og adresse i 2017 og 2018

Basert på innledende analyser ble det også etterspurt og oversendt utvalgte personers reiseregninger for utvalgte måneder samt detaljer knyttet til utbetalinger til utvalgte eksternt ansatte.

Det ble ikke konstatert misligheter fra ansatte, men identifisert flere såkalte røde flagg hvor internkontroll er ufullstendig både mht. utforming og etterlevelse av rutiner.

Konklusjonen er at det anbefales at Dnk gjennomfører regelmessige mislighetsrisikovurderinger med påfølgende data- og dokumentanalyser for å identifisere potensielle misligheter. Det er gitt seks

anbefalinger som følges opp av avdelingssjef forvaltningsavdelingen og Felles økonomienhet (FØ). Enkelte tiltak gjennomføres etter planen i 2020.

2/2019 Lønn

Formålet med revisjonen var å foreta en gjennomgang av rutiner og kontroller knyttet til lønnsprosessen og se på overholdelse av gjeldene lover og avtaler. Lønnsområdet inngår i støtteprosessene i Dnk, og er i internrevisjonens årsplan vurdert til å være et område hvor det foreligger risiko i forbindelse med flere manuelle prosesser. I forbindelse med omorganisering av Dnk skal det etableres et sentralt lønnsteam, og en revisjon av dette området vil kunne gi innspill til endringer av roller, ansvar og prosesser. Revisjonen hadde følgende overordnede problemstillinger;

- Er det etablert tilstrekkelig og hensiktsmessige rutiner for beregning av tillegg?
- Er lønnsutbetalinger i henhold til ansettelseskontrakt?
- Er tilleggsutbetalinger i henhold til faktisk arbeidstid?
- Er det etablert tilstrekkelig og hensiktsmessig kontroll av lønnsberegning og utbetaling?

Konklusjonen er at det er påpekt svakheter både knyttet til utforming og etterlevelse av rutiner og gitt anbefalinger for å utbedre svakhetene. Det er gitt åtte anbefalinger som er under oppfølging av FØ i forvaltningsavdelingen.

3/2019 Forvaltningsrevisjon HMS bestilt av Kontrollutvalget

Revisjonen foretar en gjennomgang av rutiner, krav og kontroller knyttet til HMS-området, og vurderer praksis opp mot krav i Arbeidsmiljøloven (AML), Internkontrollforskriften (IKF), utvalgte personvernregler og god praksis.

Den norske kirke har arbeidsgiveransvar for om lag 1600 medarbeidere, hvorav om lag 1200 er prester og proster. Prester og proster samarbeider tett med Kirkevergen lokalt, som også forvalter lokale eiendommer. Kirkevergen inngår i kommunal forvaltning hvor Fellesrådene er organisert av kommunen som er største arbeidsgiver lokalt. Totalt sett sysselsetter Den norske kirke og Fellesrådene om lag 7000 medarbeidere. Arbeidsmiljøloven stiller krav til samordning av HMS-arbeidet for å sikre et fullt forsvarlig arbeidsmiljø.

Revisjonen ser nærmere på hvordan henholdsvis Kirkerådet, Oslo Bispedømme og Bjørgvin Bispedømme arbeider for å ivareta HMS. Det gjøres vurderinger innen følgende fem hovedområder:

- Organisering, roller og ansvar
- Mål og risikovurderinger
- Rammeverk / styrende dokumentasjon
- Rapportering og varsling
- Samvirke mellom Fellesråd og Bispedømmene

Rapporten fra revisjonen vil foreligge til kontrollutvalgets møte i mars 2020.

9. Andre revisjonsaktiviteter og rådgivning

IR kan ad hoc utføre rådgivningsoppdrag for Direktør, avdelingssjefer eller andre. Etter gjennomføring av rådgivning kan ikke IR foreta revisjon av det samme som rådgivningsoppdraget omfattet. Årsaken er at IR da ville revidert «seg selv».

Rådgivningsoppdrag vil prioriteres av IR i den grad revisjonsoppdrag og andre oppdrag tillater det. Rådgivning vil først og fremst være aktuelt etter revisjoner i oppfølgingen av gitte anbefalinger.

IR gjennomførte høsten 2019 ett begrenset rådgivningsoppdrag knyttet til ROS analysen for forvaltningssjef. Oppdraget var begrenset til redigering og oppdatering av teksten til ROS-analysen for 2019.

KPMG ga bistand til Direktør i Kirkerådet om utarbeidelse av styrende dokumenter og herunder maler for retningslinjer vedrørende anskaffelser, risikostyring og internkontroll, økonomiforvaltning og informasjonssikkerhet og personvern. I tillegg har KPMG startet opp en evaluering av omorganiseringen med bakgrunn i en bestilling fra Direktør i Kirkerådet.